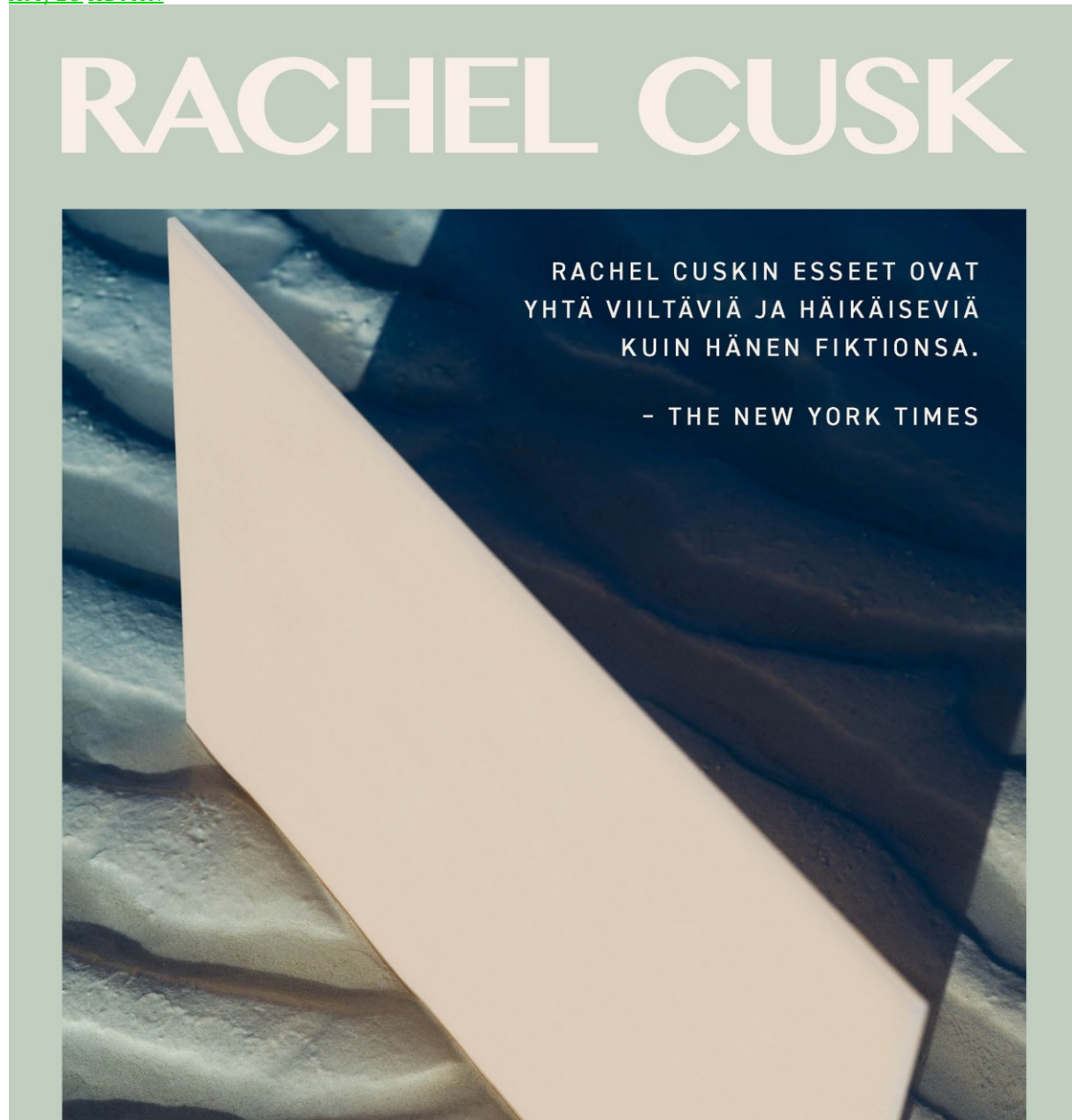

Rachel Cusk (suom.Kaisa Kattelus): Mykkäkoulu

[AM/28 ADMIN](#)

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI

”Aina välillä teen jonkin todellisen tai kuvitteellisen rikkomuksen, jonka seurauksena äitini ja isäni lakkaavat puhumasta minulle. Mykkäkoululle on englannin kielessä erikoinen ilmaisu: sanotaan että joku passitetaan Coventryyn”. (Cusk,26)

Coventry on pikkukaupunki, jonka kaunis kirkko tuhoutui pommituksissa 1940. Kyseessä on siis paikka, jonne lähetetty on tuhotun idyllin keskellä. Kääntäjä Kaisa Kattelus käyttää esseiden alussa

sanaa ”mykkäkoulu”, niin että lukija ymmärtää mistä on kyse mutta puhuu sen jälkeen Coventryyn passittamisesta.

Rachel Cuskin esseessä on kyse vallankäytöstä perhe- tai ystävyysuhteissa. Silti mykkäkouluun turvautuva ottaa riskin: jospa mykkyyteen vetäytymistä ei noteerata.

Esseekokoelman alkuosassa Cusk käsittelee yhteiskunnan, perheen, parisuhteen ja vanhemmuuden teemoja. Niitä, joita hän on käsitellyt niin omaperäisesti *Ääriiivoja*-trilogian romaaneissa.

Cusk näkee perhe- ja ihmissuhteet tarinoina: yhteiset suunnitelmat, tavoitteet ja sopimukset ovat tarinoita, joita kehitellään, koetellaan, ja jotka usein romahtavat. Ne ovat jatkuvan neuvottelun kohteita ja olemukseltaan demokraattisia. Mykkäkoulu on tarina, joka on romahtamisen rajoilla.

Pariskunta, joka ei enää puhu toisilleen, on Cuskille tragikoominen mykkäkoulun tulos. Kyseessä on kaksi ihmistä, jotka eivät tajua että heidän mykkyytensä on huomiota herättävää. Cuskin kotikylän pubissa ”he ovat eräänlainen paikallinen nähtävyys vähän niin kuin merenlahden hyljeyhteisö.”

”Mietin, miksi he ovat tulleet julkiseen tilaan esittelemään hiljaisuuttaan. He tuntuvat edustavan epäonnistumista: ovatko he tulleet varoittamaan meitä niin kuin kiirastulesta palaavat aaveet, jotka kehottavat meitä parantamaan tapamme jotta emme heidän laillaan jäisi syntiemme juoksumatolle?” (34)

Se, että Cusk puhuu ihmissuhteista tarinoina, ei vihjaile, että kirjailija olisi tarinan suvereeni.

Päinvastoin, kuten hän sanoo kirjoittamista käsittelevässä esseessään: romaanissa ei ole muita sääntöjä, kuin ne jotka ovat ihmissuhteista tuttuja. Elämän säännöt !

Essee *Huonosta käytöksestä* on ehkä kokoelman paras siksi, että se on ajankohtaisin ja yllättävin.

Kuka olisi voinut uskoa parikymmentä vuotta sitten siihen, että yhteiskunnat voisivat todella kaatua ”huonoon käytökseen” ?

Cusk rinnastaa esseessään perhesuhteet, maahanmuuton, brexitin, törkeän kielen esiinnousun ja liberaalin eliitin epätoivon. Tämän lisäksi Cuskille tärkeä teema, rehellisyys, rikkoo usein sosiaalisia konventioita, niin että myös se tulkitaan huonoksi käytökseksi.

”Totuuden lausuminen voi tarjota samanlaisen vapahduksen teeskentelystä kuin huono käytös.

Usein nämä kaksi voi erottaa toisistaan vain tarkastelemalla niiden seurauksia.” (48)

Tätä rehellisyyden vaatimusta Cusk tarkastelee suhteessa läheisiin ihmisiin, ja kuinka tahdikkaus on joskus rikottava. Näin on syytä tehdä hetkinä, jolloin ”väärän teon voi vielä tunnistaa ja estää”. Sama pätee yleisesti, koska on turha puhua enää silloin kun on siirrytty tekoihin.

Cusk käsittelee jokaista aihettaan omaperäisesti, totuttuja narratiiveja välttämällä. Tuttu kysymys toisin kerrottuna haastaa lukijan. Suomentaja, Kaisa Kattelus, välittää hienosti Cuskin omaperäisyyden ja huolehtii ajatuksen selkeydestä.

Kokoelman toisessa osassa Cuskin omaperäisyys vain korostuu, kun hän käsittelee taidetta, kirjoittamista ja naisena olemista. Cusk kiinnittää huomionsa yllättäviin seikkoihin, liittämällä ne yleisiin kysymyksiin, ja hämmästyttää lukijan.

Cuskin pieni essee, *Minä en ole mitään, minä olen kaikki* rinnastaa Fransiskus Assisilaisen k. 1226 (minä en ole mitään) ja taidemaalari Giotton k. 1337 (minä olen kaikki). Fransiskuksesta tuli pyhimys, koska luopui kaikesta – jumalan edessä hän luopui jopa minuudestaan. Giotto puolestaan oli nuori lammaspaimen, josta tuli renessanssiajan ihme, luova persoona. Cusk kiinnittää huomion siihen, kuinka kaksi lahjakkuutta kehittyi eri suuntaan, siksi että Fransiskus oli varakkaan isänsä kieltämä, kun taas Giotto sai kannustusta maalaisisältään.

Sattumalta juuri Pyhän Fransiskuksen basilika oli paikka, jossa varhaisrenessanssin taide syntyi Giotton johdolla. Vieraillessaan Assisissa Cusk järkyttyy siitä, kuinka turistit rynnivät katsomaan Pyhimyksen luita, tuskin vilkaisevat renessanssitaidetta.

”Taiteen yksityiskohdat ovat liian väkeviä heidän makunystyröilleen. Luiden vuoksi he ovat tänne tulleet, ilmastoiduilla busseillaan.” (147)

Hän näkee Fransiskus – Giotto -asetelman toistuvan yhä: ei kiinnostusta taiteeseen, ihmisyyden monumentteihin! Turistimassat pitävät laimeasta pyhiinvaelluksesta. Näyn omaisesti Cusk kokee, kuinka pelkästään halu käydä paikalla, jossa on joskus eläneen Fransiskuksen luut.

Katolisen perheen lapsena Cuskin oli pakko pitää huoneessaan pientä Fransiskus -veistosta. Tuon veistoksen takia hän ei saanut olla edes huoneessaan oma itsensä. Näin pyhimys, joka oli ollut isän nujertama, on käännetty edistämään samaa.

Miten sinne päästään -esseessä Cusk puhuu kirjoittamisesta rehellisyyden harjoittamisena. ”Hyvin usein halu kirjoittaa on halua elää rehellisemmän kielen kautta”.

Kun sisäinen elämä ei pääse esiin, roolit ovat ahtaat, toive luovasta ilmaisusta korostuu. Siksi kirjoittaminen koetaan erityisen subjektiiviseksi eli maailmalta suojatuksi. Onneksi kieli ei ole eristynyttä itseilmaisua, vaan myös arkinen neuvotteluväline, joka avaa reittejä ihmisten joukkoon.

Näin Cusk hahmottaa kirjoittamiselle paikan: se sijaitsee siellä, missä sisäinen elämä pääsee sekoittumaan ulkoiseen. Kirjoittaminen tuntuu hyvältä koska se ”muovaa julkista persoonaa enemmän sisäisen kaltaiseksi.”

On yllättävää, että Cusk näkee akateemisen kirjoittamisen opiskelun erityisen lupaavana. Hän väittää, että opiskellessaan kirjoittajat voivat päästä yllättävän suoraan ”sinne” – aina pariksi tunniksi kerrallaan.

Kirjoittamisen opiskelun myötä syntyy tila, jossa ”subjektiivinen sulkeutuneisuus” voi avautua, ja jossa ahtaat kirjoittamiskäsitykset laajenevat. Cusk viittaa kirjoittamisen työpajoihin, joissa itseilmaisu yhdistyy tekstistä keskustelemiseen.

”Voiko tästä tulla akateemisen sivistyksen prosessi?”, kysyy Cusk. Hän pitää haitallisena käsitystä, että yliopisto vaalisi vääriä kuvitelmia, koska vain harvasta voi tulla kirjailija.

Kuitenkaan Cusk ei pidä kielen ja kerronnan sääntöjen opiskelua niin keskeisenä kuin luullaan. Niihin voi perehtyä elämällä itse, koska vastaavat säännöt löytyvät ihmisten maailmassta: tunteet, arvot, mieltymykset ja halut ovat tarinoita ja kieltä.

”Narratiivin periaate on niin sulautunut kokemukseemme elämisestä, että sitä on mahdotonta esittää sääntöjärjestelmänä.” (175).

Akateeminen ympäristö voi Cuskin mukaan olla keskusteluyhteisö, jossa ollaan ”siellä” – eli henkilökohtaista ja julkista yhdistävässä maailmassa. Tasokkaat tekstit eivät vain ilmesty nerokkaiden hetkien tuloksena, varsinaisesti ne syntyvät työpajoissa. Opiskellessa tekstit kehittyvät neuvottellen ohjaajien ja opiskelijoiden kesken. Paras neuvottelu ilmenee tekstissä.

Cusk ei kuitenkaan usko väitteeseen, että kirjoittaminen olisi läpeensä sosiaalista.

Eksistentiaalinen yksinäisyys on hänestä tosiasia, joskus hyvä joskus ei. Onko kyseessä yhteiskunnan tuottama yksinäisyys? Sitä Cusk ei ryhdy ratkaisemaan, mutta yksinäisyyden tosiasiaa hän käsittelee monessa esseessään. Se liittyy myös kirjoittamiseen:

”Opiskelija, joka tulee työpajaan yksinäisenä, on toivottavasti sieltä lähtiessään valmis olemaan yksin.” (174)

”Naiskirjoittamista” käsittelevässä esseessään *Shakespearen sisaret* Cusk tuskin mainitsee sanaa feminismi. Kyseessä lienee narratiivin valinta, koska tapa kuinka Cusk käsittelee aihetta, on silti läpikotaisin feministinen.

Cusk käsittelee ”naiskirjoittamista” konservatiivisen taantuman keskeltä: ”Elämme nyt aikaa, jolloin nainen on jälleen kerran menettänyt arvoaan ja mies on ylivoimainen.” (161).

Cusk käyttää termiä ”womans writing” tarkoittaen pääosin ”naiskirjoittamista”, mutta joskus kyse on perinteisen ”naisen kirjoittamisesta”. Kaisa Kattelus kääntää termin pääosin naiskirjoittamiseksi,

joskus hän käyttää ilmaisua ”naiskirjailija” ja ratkaisu tuntuu oikealta. Joskus naiskirjailijat toistavat traditiota, eivätkä luo lainkaan niin radikaalia kieltä kuin naiskirjoitus, mutta Cusk arvostaa sitä silti.

Cusk käsittelee omaperäisesti naisten kirjoittamista käsitteleviä klassikoita – Virginia Woolfia ja Simone Beauvoria. Erityisesti Beauvorin *Toinen sukupuoli*, ja sen eksistentiaalisuus, tuntuu olevan lähellä Cuskin omia teemoja.

Beauvoir sanoi aikanaan, että naiseksi ei synnytä vaan naiseksi kasvetaan. Naisen on valittava vapaus, päättäväisesti, koska muuten hän kasvaa anteeksipyyteleväksi kerjäläiseksi.

Cusk katsoo, että naiskirjailija on kovin helpolla taipuvainen miellyttämään ja välttämään konflikteja. Hän viittaa omaan pyrkimykseensä kirjoittaa rehellisesti ihmisten välisistä (sorto)suhteista – mutta kuinka voimakkaasti juuri tällainen torjutaan loukkaavana.

”Naiskirjailijalle tämä on kauhistuttava vaihtoehto. Hän huomaa kenties tulevansa torjutuksi siksi että nostaa valoon yhteisen kokemuksen syvimät juuret” (168).

Yllättäen Cusk nostaa esille Tsehovin *Kolme sisarta* ja väittää, että sen taustalla on ”naiskirjoittaminen”, vaikka se onkin pyyhitty näytelmästä pois. Olihan lähtökohtana Bronten kirjoittavat sisarukset, Tsehov vain korvasi heidän luovuutensa voimattomuudella, tätä Cusk kutsuu äänettömäksi kuovuudeksi:

”Nainen on täynnä haaveita ja ikävää, jolle todellisuus ei koskaan vedä vertoja: hänellä on näkemisen ja kuvittelemisen kyky, joka ei pääse käyttöön koska hänellä ei ole valtaa maailmassa.” (162)

Rachel Cusk: Mykkäkoulu. suom. Kaisa Kattelus, kustantamo S&S

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen ja kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistosta.